

A música: ferramenta de cambio social

A foto que fala

Uns modelos desfilan durante a *Pasarela de inclusión* en Cali (Colombia). Máis de 1000 millóns de persoas no mundo sofren algún tipo de discapacidade. [Foto: Christian Bruna]

O trasno O Muro

Daniel López Muñoz

Bastante inadvertido pasou por esta parte do mundo o III Encontro de Movements Populares. Non falamos dunha cousa convocada e feita en Belo Horizonte ou Johannesburg por grupos alternativos, deses aos que a dereita gusta chamar “radicais” ou “populistas”, nin dun encontro dos incombustibles para reforzo e alimento da propia identidade. Vaítes, estamos a falar dunha cousa absolutamente impensable hai apenas cinco anos: dunha asemblea en Roma de douscentos membros de noventa e dous movementos populares de masas de sesenta e cinco países. Movementos de maiorías excluídas, de

indíxenas desprazados, de inmigrantes, de desafuzados pola especulación e o espolio globais. E convocados por un papa, Francisco, que incorpora nesa convocatoria a irrenunciabile tripla T: Terra, Traballo e Teito. O vello Mujica, Pepe, o uruguaio, seica dicía esoutro día no encontro cousas coma esta: “Non se pode construír unha cultura solidaria a partir dos valores capitalistas”. “Moita liberdade, independencia, fraternidade, pero, a igualdade? A definición de que somos iguais diante da lei non abonda, a igualdade ten que estar debaixo dos teitos onde a xente habita.

indíxenas desprazados, de inmigrantes, de desafuzados pola especulación e o espolio globais. E convocados por un papa, Francisco, que incorpora nesa convocatoria a irrenunciabile tripla T: Terra, Traballo e Teito.

O que “desde aquí” non vexa a novidade,

A igualdade ten que compoñer a utopía que nos guía.”Este Papa honra á humanidade enteira”

Ese sorprendente encontro (acolá lonxe, pero real, buscádeo en Internet) entre Igrexa transformadora e movementos sociais, descoloca e rompe con tribalismos e tabús. Move os marcos. Fende o muro. A Igrexa de por aquí está encantada de coñecerse e recoñecerse a si mesma como a vítima e a inimiga do progreso, da laicidade e da esquerda social e política. A esquerda social e a laicidade progresista galega abomina da Igrexa – e do cristianismo, por infeliz extensión- como da peste bubónica. O tribalismo é brutal: non se escoita, nin le, nin reflexiona, nin se contempla a mínima concesión aos que están doutro lado do muro.

Por iso hai novidade nese encontro. Pero non hai que desesperarse, que xa nolo dicía o propio Mujica: “Non creo nun mundo perfecto porque sería un aburrimiento atroz; para vivir conscientemente hai que ter unha causa”

Editorial Crónica dun final anunciado

A recente investidura e o goberno acabado de estrear de Rajoy foi algo así como un final que seica ninguén quería, pero que todos se esforzaron para conseguir que se producise. Un fatalismo. Algo inevitable. Estamos convencidos de que un cambio sería, cando menos, algo hixiénico. Por dous motivos: primeiro porque evitariamos esa señardade berlusconiana que nos invadiu, por permitirmos que governe o partido europeo que foi quen de sentar máis altos cargos no banco dos acusados por corrupción. E, en segundo lugar, porque non estaríamos premiando unha forma de gobernar que marcou en Europa, no medio da crise, o *record* en crecemento da desigualdade entre os máis ricos e as maiorías en precario.

Precisamente porque a prioridade era un cambio hixiénico é polo que dixemos o que dixemos no noso editorial do núm. 941 (marzo 2016), xusto cando fracasou o primeiro intento de Pedro Sánchez (en alianza con Ciudadanos) debido ao voto negativo de Podemos. Dicíamos: “non é acaso o momento de arrombar os obxectivos máximos e acordar mínimos comúns?” “Non estaba claro que a prioridade era remudar os hóspedes das institucións estatais, ventilar o cheiro, limpar de iates, vodas, bolsos e “jaguars”, a política e saírmos da crise con máis

Foi un final que ninguén quería, pero que todos se esforzaron en conseguir. Un fatalismo. Algo inevitable.

igualdade?” “Non acabará o conto con alguén tirándose dos seus mediáticos pelos?”

Aquela era unha posibilidade. Posibilidade vén de “posible”. E unha oportunidade. Quizais a única, dado que era visto que a Sánchez, os seus xefes, os de verdade, non lle deixaban pactar pola esquerda. Una abstención de Podemos, negociando se acaso certos puntos, provocaría un cambio, limparía o panorama e permitiríalles ser os líderes da oposición pola esquerda. Despois viñeron as novas eleccións, o fastío da xente, a recuperación do PP, o retroceso dos demais e, en acertadas palabras de Pontón “unha nova vida para Rajoy”. E, despois, o final anunciado.

A política consiste en negociar coa realidade e xestionar o posible, sen perder de vista o horizonte. O horizonte é fundamental, pero navegamos en augas incertas, capeando temporais. Daquela titulábase: “Investidura: entre o imposible, o posible e os máis do mesmo”. Trunfou o último. Podemos esbardallar o que queiramos, pero un paso sempre se dá despois do anterior.

Rumores de esperanza

Xan Guillén

Misa de doce nunha parroquia dun barrio dunha cidade. A Eucaristía foi preparada polos picariños e picariñas de segundo. Nenos nerviosos que lían os seus papeliños con inseguridade. Chega o momento da acción de grazas e un di: “Dámosche grazas polas piscinas”

Pois si, hai que darlle grazas ao Pai-Nai polas piscinas. Por que non? Acaso nunha piscina non o pasamos ben? Acaso nunha piscina non nos refrescamos no verán? Acaso nunha piscina non facemos deporte no inverno? Acaso unha piscina non é algo fantástico?

Este cativo ten metido na súa cabeza que Deus é divertido se realmente é

como din que é. Deus tamén está na diversión e nos mergullos de verán, no cursos de natación. Nesa acción de grazas hai algo máis ca un agradecemento por algo importante para o raparigo de sete anos. Hai toda unha catequese para os adultos de misa de doce. Só lle pido a Deus que a estes cativos de segundo ninguén lles quite a perspectiva. Que ninguén lles amose o deus aburrido que se parece ao rei de bastos da baralla buscando bater naqueles que pecan. Que ninguén lles ensine o deus do tedio e do conformismo lonxe do bo da nosa vida. Porque ti, Deus, es o Deus de Isaac, de Xesús de Nazaré, da Natureza, de María-Nai, de Abraham e da piscina no verán. Amén.

1

3

2

4

A peneira

1

Emerxencias de Oleiros, na Coruña, retirou tres enxames de avésporas velutinas no 2014, e neste ano ata setembro xa 315. Esta especie está a rematar coas nosas **ABELLAS**, que produciron un 40% menos de mel. Unha invasión que coloniza 187 concellos, seis de cada dez, a meirande parte, costeiros.

2

No **SENEGAL**, o 20, tamén é o Día do Neno. Na foto, Manuel e Marta da ONG Hospitaleiros Sen Fronteiras, de Sarria, comendo cunha familia dese país e proxectando alí unha casa para crianzas sen fogar, nun mundo no que hai 50 millóns nesta miseria.

3

O 11, Día da memoria en **CANADA**, lembramos 1.200 mulleres indíxenas desaparecidas e 4000 nenos mortos por desnutrición ou malos tratos en trinta anos. Ata agora foran agochados polo poder, e arestora investigados para reconciliarse cos 1,4 millóns de indíxenas destes estados.

4

A asociación micolóxica A Cantarela de Vilagarcía mima a conservación dos **COGOMELOS** na Illa de Cortegada coidando a súa colleita. Nas súas 54 hectáreas son máis de 800 especies, algunhas en risco de desaparición en Europa, como demostra o investigador Saúl de la Peña na súa *Guía micolóxica de la isla de Cortegada*.

5

7

6

8

Alfonso Blanco Torrado

5

Científicos veñen de descubrir co seu telescopio estrelas de máis de 10.000 anos luz na Vía Láctea, quizais o núcleo máis antigo, mentres as e os peregrinos de medio mundo enxergan antes as torres do Obradoiro na súa camiñada coa **GALAXIA** debido á contaminación luminosa.

6

Santa Icíá arrola as paisaxes coa música. Así, a de **NOIA** na XXXIX Semana da Música (do 18 ao 22) convocada pola Polifónica, nunha ría na que a confraría está a dar pulo a un dos seus produtos senlleiros: o berberecho, investigando coa Universidade os seus trazos xenéticos.

7

Polo San Martiño, a Academia Galega da Ciencia estuda en Lugo do 14 ao 23: "Os **SOUTOS** de castiñeiros". As castañas moven sobre 40 millóns/ano. Son 81 variedades, pero oito as máis rendibles nas 60.000 hectáreas de castiñeiros moitos antigos. Co proxecto Souto están a plantarse unhas mil máis ao ano.

8

Faltos de **CEREAIS**, importamos 460 millóns de kg. de millo e 255 de trigo máis do que exportamos, cando as vendas agroalimentarias superaron as compras en agosto, un 18% do total exportado. Mentres, os eucaliptais cobren terras produtivas. O día 4 Pereira Adiante festexa o pan en Bande, na Limia.

Horizonte Universal

A nosa cinza(*)

Pedro Castelao

O que o cristianismo sostén sobre a vida é extraordinario. No cerne máis íntimo de todo ser atópase o alento vivificante do amor de Deus, que nutre e fortifica as criaturas facéndolles ser quen son. Deus crea, conserva e consuma toda a súa creación coma unha nena aloumiña e coida o boneco de trapo que confeccionou. No principio eran uns retrincos amorfos. Puntada tras puntada e un algo de recheo e, en poucos minutos, todo era bo. Foi un bico da nena quen insuflou no boneco o alento vital. O boneco vive porque a nena lle fala cos seus coidados. É a palabra agarimosa a que dá a vida. Paséao e non o perde de vista. Os seus ollos de botóns refulxen.

Así é o universo e o ser humano creado por Deus. Puntada tras puntada. Palabra creadora. Mirada en amor incondicional. Materia viva, corporalidade habitada por un interior consciente de si. Pero tan consciente que, desde pequenos, cústanos saír de nós mesmos e vencer ese egoísmo tendencioso que nos encadea. Amar é saír de si. Vivir na gratuidade e na lóxica do agasalho, do descenramento, do coidado do próximo, do refuxiado, da maltratada, do preso e non de nós mesmos. Coma Deus coa creación, coma Xesús cos seus seguidores, coma a nena co seu boneco.

Sendo grande o que o cristianismo di sobre a vida é maior o que di sobre a morte, porque desmitifica o seu carácter definitivo. O amor de Deus deunos, na creación, unha vida sen fin. En chegado o tempo a crisálida convértese en bolboreta. En chegándonos a nós a hora derradeira experimentaremos a nosa particular metamorfose. Cada un a súa, pero todos a mesma.

A morte ten, á luz da resurrección de Cristo, un senso extraordinariamente positivo, porque non é nin final definitivo –aniquilación no baleiro– nin reiteración da vida terrea –reencarnación circular– nin disolución no universo coma unha gota no mar. A morte para o cristianismo é un novo nacemento a unha forma de vida absolutamente transformada, pero en continuidade coa nosa histórica identidade biográfica. Seremos nós mesmos, pero non o mesmo.

Velaí os nosos defuntos: Posto que foron concibidos no alento vivificante do amor de Deus foron renacidos pola súa agarimosa ollada onnipotente. Puntada tras puntada somos refeitos. Os nosos seres queridos están eternamente ante nós e nós neles, con Deus e dirixíndonos olladas e verbas agarimosas que, de cando en vez, acenden os nosos ollos de botón facéndonos ver o que está máis aló das cousas.

Enterrar os nosos defuntos segue a parecer o máis acaído. Incineralos tamén está ben. Que facer, porén, coa cinza? Respecto e sentidiño. Os restos mortais, mellor que nas casas, están nos cemiterios. Eses espazos de soidade, silencio e paz dos que tan faltos estamos nas nosas urbes. Con

Máis que dunha «imperativa» instrución estamos necesitados dunha iluminadora actualización teolóxica

todo creo que debe imperar o respecto e o sentido común. Hai cemiterios noxentos. Hai casas con espazos pulcros de paz. O mesmo sucede co destino final das cinzas. Teñamos respecto e sentidiño. Coñezo xente que espallou no aire, na terra ou na auga as cinzas dun familiar, con todo amor e cariño. Non cabe unha expresión cristiá dese espallamento que converte en po da terra o que xa o era, segundo a coñecida expresión litúrxica do mércores de cinza? O problema non parece estar nas cinzas, ou no que se faga con elas, senón nas ideas sobre a morte, e a resurrección e se impera ou non o debido respecto aos defuntos. Agora ben: salvado isto, onde está o problema? Máis que dunha «imperativa» instrución *Ad resurgendum cum Christo*, todos parecemos máis necesitados dunha iluminadora actualización teolóxica que nos recorde, con ledicia, misericordia e esperanza, o que o cristianismo lle ten que dicir ao ser humano de todos os tempos: que somos creados coma bonecos de trapo, pero que o noso destino definitivo é o das bolboretas. A morte é metamorfose, e cos restos mortais, o dito: respecto e sentidiño.

(*) Pódese ver a versión completa deste artigo extractado no noso blog: <https://irimegos.wordpress.com/>

O peto común

Rubén Aramburu

Lorena é unha rapaza da parroquia que non para. Ande en mil actividades de voluntariado, acción social e política, musicais, relixiosas, ademais do traballo e o coidado da familia. Un non chega a entender de onde é que lle saca horas ao día. Acontece que na casa de Lorena case sempre é advento. Veredes, cada pouco aparece un meniño. Un meniño ou unha meniña, ás veces acabados nacer. Algún chegou esmirrado e con moitas carencias físicas e afectivas. O último botou máis de un ano na casa e converteuse no meniño de todas na parroquia. Hai pouco logrouse a adopción por parte duns pais bos e novos e houbo festa de despedida no salón da parroquia: había máis de 50 persoas. Ten que ser duro deixar marchar unha criatura á que se lle deu tanto agarimo. Lorena é unha máis entre as persoas que colaboran coa Cruz Vermella no acollemento temporal de crianzas en situacións difíciles. O advento é esa espera dunha nova realidade que é posible, grazas a xente coma Lorena.

Leo estes días de homenaxes a moitos curas en distintos lugares ao cumpriren 50 anos de servizo. Os xornais non lles dan moito bombo, non xogan ao fútbol. É fermoso que os veciños, sen institucións polo medio, agasallen a quen foi seu párroco durante anos. Un deles foi o noso ben querido cura irimego don Xesús dos Praceres, aló onda a Celulosa de Pontevedra, fieis desde a primeira Romaxe de Irimia. Houbo misa solemne e un xantar con máis de 300 persoas con agasallos simbólicos. Estivo simpático o dos máis cativos: un megáfono! Todo un símbolo de resistencia e mobilización. No adro da Igrexa chantaron un monumento: unha columna sostén un enorme libro pétreo, un *mamotreto*, di D. Xesús. De fronte leva un fermoso perfil do noso cura ofrecendo pan e viño. D. Xesús mira o libro de pedra e solta unha das súas: "Ten a súa vantaxe, as follas non as leva o vento". Tamén é Advento en Praceres, en Santo Andrés de Lourizán, que aí lles vén a festa.

O CARRABOXO por XOSÉ LOIS

Onde vai a xente nova?

Redacción

Preguntámonos onde marcharon. Son a xeración que voou. Traballan, investigan, crean, polo mundo adiante. Son a Galicia nova que prestamos –metade necesidade, metade xenerosidade– a outros países. Queremos seguírlles a pista. Non perdelos. Recordarlles a raíz. Recordármolos que tamén forman parte de nós. E lembrarlle ao mundo que os préstamos se devolven.

Que fai unha luguesa coma ti nun sitio coma ese?

Pois xa ves, aínda que nacín en Lugo hai trinta anos, resido en Jönköping, na zona sur de Suecia, na provincia de Småland, a medio camiño entre Göteborg e Estocolmo. Está na beira sur do segundo lago máis grande do país, o Vättern.

Pois fuches dar a unha aldea ben lonxe...

Era boa... O concello ten 121.00 habitantes e está formado por tres cidades, Jönköping (a máis grande cuns 85.000 habitantes), Gränna e Huskvarna. Esta última é moi coñecida en Galicia, pola súa fábrica de motoserras.

E por que vives aí arriba, entre lagos e motoserras?

Chegei a Jönköping hai dous anos e medio, porque conseguín unha praza de clarinetista na orquestra da cidade. O certo é que, coa a crise, os orzamentos de cultura reducíronse moitísimo e moitas orquestras galegas e españolas nin sequera cubrían as prazas por

Paloma Pinto Vilorio, desde a banda de Melide á orquestra de Småland, Suecia¹

Paloma Pinto, a primeira pola esquerda, con Valery e Isaït en Puntarenas

xubilacións. Facían contratos por semanas ou así. Así que decidín intentar saír á aventura fóra e tiven sorte.

E como che vai indo?

Estou moi contenta, porque as condicións laborais son moi boas e a calidade de vida é fantástica; temos un auditorio marabilloso do 2011, chamado *Spira* e, ademais dunha orquestra de cámara de 35 músicos, temos unha compañía de teatro. Hai un departamento centrado en achegar a cultura á xente nova a través de concertos didácticos, colaboración coas escolas do concello, día de portas abertas con obradoiros para os máis novos, etc. E desde o ano pasado hai un departamento de danza.

Como é unha tempada da orquestra?

Temos dous ciclos de concertos: os dos domingos, co típico concerto clásico de dúas horas; este ano son oito concertos e a orquestra ensaia catro ou cinco días. Algo moi interesante é que antes do concerto, o público pode

Empecei con 13 anos na Banda de Melide e despois na de Silleda. E non estaría onde estou sen esas experiencias

vir a un coloquio no que o director, ou algún dos músicos explica o que imos tocar, curiosidades das obras, cousas interesantes dalgún dos compositores, ou simplemente responder as preguntas da xente. E logo temos o ciclo dos xoves, concertos dunha hora de duración, pensados coma un achegamento para un público menos familiarizado...

E unha vida moi viaxada....

Os músicos somos viaxeiros e sabemos que hai que ter flexibilidade

O espectacular auditorio de Jönköping en Suecia

para moverse e buscar oportunidades. Que eu estea fóra de Galicia traballando non é algo excepcional. Compañeiros meus están espallados polo mundo: en Suecia, na Ópera de Goteborg, teño dous amigos, na orquestra da Radio de Copenhague, en Berlín uns cantos, en Francia, Italia, Holanda, Suíza, no Reino Unido, en México, en EEUU e ultimamente ben deles traballan en Asia.

Significa iso que aquí non temos nivel?

Non é por falta de nivel nas nosas agrupacións. De feito o nivel é moi alto. As bandas e orquestras galegas soan dun xeito espectacular, sen nada que envexar a nivel internacional. Cando se crearon a Sinfónica de Galicia e a Real Filharmonía contratouse moito músico estranxeiro, do leste de Europa e Estados Unidos, porque en España, despois da ditadura, non había suficientes músicos que puidesen competir cos de fóra. Pero a día de hoxe, cada vez que estas orquestras ofertan vacantes, é fantástico ver como os nosos músicos novos están gañando esas prazas. E non porque non veñan músicos de fóra, que veñen moitos, senón porque a educación superior mellorou e tamén porque tivemos a oportunidade de estudar en Europa e tocar en orquestras novas con músicos de todo o mundo.

As bandas galegas son, polo que din os expertos, unha das mellores canteiras de músicos de vento en Europa....

Son todo un referente fóra de Galicia, participan en concursos internacionais gañando premios e recoñecemento de xurados e público, que quedan abraiados coa forma de tocar e a calidade musical. Hai un nivel profesional alto, pero tamén moito traballo de base, escolas en aldeas e vilas pequenas que con moito esforzo e colaboración de asociación culturais e familias sacan adiante proxectos marabillosos dos que saímos moitos músicos, hoxe polo mun-

Banda de Silleda

Vacacións artísticas solidarias en Costa Rica

do adiante. Eu empecei a tocar con 13 anos na Banda de Melide e tempo despois na de Silleda. Estou segura de que non chegaría a onde cheguei hoxe sen esas experiencias. Algunhas das pezas máis esixentes que tiveron que tocar, son obras para banda. E algúns dos mellores músicos cos que compartín escenario, son músicos de banda. Hai un nivel increíble nas bandas de música galegas.

aprendendo, esforzándose, traballando en equipo, concentrándose en dar o mellor dun mesmo para contribuír ao común; e moitísimo mellor e máis barato que ter a mocidade desocupada, sen opcións, na rúa o fronte ao televisor. Unha escola de música ou unha agrupación musical é unha ferramenta moi potente de transformación social. Estou convencida.

Unha agrupación musical é unha ferramenta moi potente de transformación social

Daquela podemos sacar algo de peito...

Creo que en Galicia, sobre todo nas provincias da Coruña e Pontevedra, hai unha estrutura musical potente grazas ás bandas de música e as súas escolas. O problema empeza coa difusión, ciclos de concertos ou co apoio institucional. Os políticos ven a música e a educación musical como un complemento, un adorno. E cando toca recortar, a cultura é a primeira en sufrir as tesoiradas. Ter adolescentes en escolas de música, bandas, grupos de folk, rock, tocando xuntos,

E este verán puidiches comprobar esa forza da música como ferramenta social...

Foi unha aventura que fortaleceu esa convicción. O proxecto xorde de tres músicos españois, Fernando, Beatriz e Aldara, que andan polos trinta e estudaron en Europa e que despois viaxaron por América do Sur coñecendo como se ensina, como se vive e como se toca aló. Despois crearon unha escola ao xeito “latinoamericano”, isto é, como ferramenta músico-social. “Da la nota” é unha escola na que o

Onde vai a xente nova?

Redacción

Paloma con Isait, clase a las 8.00 da mañá

Santiago, Diego e Edgar, clarinetistas costarricense

obxectivo non é que os alumnos se convertan en músicos profesionais, senón que se desenvolvan e medren como persoas a través da música. Así naceron as *Vacacións Artísticas Solidarias*, onde intercambiamos coñecementos, experiencias, música, bailes, palabras ou receitas. Este ano houbo proxectos en Costa Rica, Panamá e Colombia, nos que ao redor de 20 participantes decidimos pasar unhas vacacións ben distintas.

E canto duran esas “vacacións”?

Foron tres semanas en tres zonas distintas de Costa Rica, cada unha con rapaces diferentes. As dúas primeiras, con orquestras novas e a última semana nunha escola de música nunha aldea na costa do Pacífico. Nas dúas primeiras semanas os rapaces tiñan entre 13 e 20 anos, e un enorme entusiasmo, paixón e esforzo por aprender, por melloraren e por faceren música xuntos. E en situacións ben

difíciles. Algúns viñan de familias ou barrios desfavorecidos nos que a violencia, o alcohol e as drogas son o día a día, e a música ofrécelles unha alternativa. Poden dedicar o seu tempo a practicar co seu instrumento en lugar de estar na rúa sen nada que facer, ou ensaiar na orquestra cos compañeiros no canto de estar enganchados a outras cousas só porque non atopan unha motivación ou un desafío!

Para vós algo inesquecible

Pois si. A primeira semana os ensaios empezaban as 8 da mañá e terminaban ás 10 da noite. Un par de días empecei a dar clase ás 7 da mañá porque non había outro momento e para a miña sorpresa o meu alumno non era o único que a esa hora estaba tocando. Checho, un dos contra baixistas, estaba practicando en paxma antes do almorzo! Un rapaz de dezaioito anos, orixinario dun dos barrios máis complicados de San José e cunha historia nada fácil, practicando antes das 7 da mañá. Que haxa algo capaz de xerar esa paixón ten un valor extraordinario. E que haxa xente como Jorge Siliézar, o director e alma deste proxecto, tan comprometidos

Xente como Jorge Siliézar, o director e alma deste proxecto, reconcíliame cunha sociedade que adoita deixar de lado o ben común

para que estes rapaces podan gozar e medrar a través da música, reconcíliame cunha sociedade que, as veces, pode ser moi individualista e deixar de lado a procura do ben común.

Pois efectivamente, toda unha paixón, un motivo para vivir doutra maneira

Mira, na segunda semana había tres rapaces na orquestra que tocaban o clarinete. O que máis tempo levaba tocando empezara catro anos atrás e os outros dous, só levaban tocando dous anos. E non querían que fixésemos pausas entre clases e ensaios. Porfiaban para que lles dese clase nas pausas programadas porque nin

gún deles tivera antes un profesor de clarinete. Por iso, Edgar, Diego e Santiago non querían desaproveitar a oportunidade de ter durante unha semana enteira unha profesora de clarinete só para eles. A forma tan rápida na que asimilaban todo canto eu lles dicía e o entusiasmo e dedicación cos que afrontaban cada día foi unha das mellores experiencias docentes da miña vida. Foi moi emocionante que o último día, despois do concerto, tres adolescentes me entregasen cartas agradecendo todo o que aprenderan e, atención a isto, por todo o que agora eles ían poder ensinar aos seus compañeiros de clarinete das súas respectivas escolas de música!

Pois como para non emocionarse...

E levan unha valiosa equipaxe: que a perseveranza e o traballo duro merecen a pena e acaban dando os seus froitos (horas e horas de estudo e ensaio convertidos en experiencias durante os concertos); aprender a traballar en equipo e ser quen de considerar as achegas dos demais; a ser solidario e aceptar responsabilidades polo ben do grupo; a expresar e poñerse en contacto cos propios

sentimentos a través da música, e de aí convertelos en palabras; a gozar e valorar a beleza; a afrontar situacións de estrés .

Pois visto así queda ben máis claro que as tesoiradas en música son un retroceso social

Por iso é moi triste que se recortase tanto e se siga recortando ou suprimindo recursos para a educación e a cultura. É unha pena que a nivel político non haxa unha conciencia maior da importancia da arte e o seu tremendo valor como ferramenta contra a exclusión e transformación persoal e social.

Pingas de Orballo Pepe Chao Rego

Baldomero Iglesias Dobbarrio, Mero.

O meu amigo Pepe Chao, tivo un problema sempre: ser honesto. Problema que lle complicou a vida. Non lle importou, dixo o que pensaba, o que sentía. Iso si, sen ofender. Pero non calou. Foi fiel e crente na fe do amor e da esperanza, moi crítico cos que nos andan a confundir e dar mensaxes de desgraza e desespero. Dos, moitos, que inventaron infernos tenebrosos para acrecentar medos, para tentar facernos máis submisos, menos libres. Baixou da teoría e dos sonhos e tocou terra. Revisou todo minuciosamente, revisouse el con todo detalle. Escolitou no arredor o que dicía a xente. Devagar escolitou o que falaban, as súas coitas, preocupacións e teimas. E a vida mesma foi a súa mellor escola. Escolitou falar paseniño, para aprender o don do coñecemento humano. Naquela escola vital, fíxose mestre nas máis difíciles encrucilladas, de camiños retortos que nos proporciona a realidade cada día. Sabía que a loita estaba en procurar un mundo mellor, un mundo máis de todos. Case un sonho. Baixou dos elevados púlpitos e pousou os pés descalzos en terra firme, para comprender mellor as per-

soas, para saber mellor da lentura da terra, da dor e das fames. Aprendeu leccións inéditas da sabedoría dos pobres, esas que ninguén é quen de condensar en libros porque son a enciclopedia enorme do sentir. E desde esa distancia feita latexos, soubo ver o camiño da luz. O camiño é difícil pero sácanos de ningures para, así, levar a algures. Sabía que había que

**O meu amigo
Pepe Chao, tivo un
problema sempre:
ser honesto.**

saír do materialismo, do consumismo absurdo e excesivo, da necesidade material que tanto cega para aprender a interpretar os silencios nos que se conteñen os saloucos dun pranto, a salinidade do mar nunha soa bágoa. Son as mensaxes que desde hai moito tempo, desde a orixe mesma, el mellor comprendía. Era amigo meu, moi amigo, bo amigo. A Matria xungiunos definitivamente. Souben del sempre, da súa familia veciña na

nosa Vilalba de nacemento. E foi fiel á nosa amizade. Non hai moitos amigos así, firmes nos afectos durante toda a vida. Lembro, por exemplo, cando se produciu aquela traumática separación de Fuxan os Ventos na que marchara do grupo, falou comigo e díxome desde o sosego (as mesmas palabras que Manuel María, mira por onde): “non tes nada que explicar, comprendo perfectamente os feitos e sempre estarei contigo, conta comigo”. Agradeceinllo moito e sempre, porque foran moitos os que prexulgaran condenando a actitude de non baixar a garda.

Quixen musicarlle aquel “Pai Noso” que el escribira e así o fixen. Penso que quedou bonito e a súa letra di moito e moi ben dito. Estabamos os dous moi orgullosos daquela creación vilalbesa e conxunta. Sabía moita música e gustaba de cantar, cantamos moitas veces xuntos A Rumboia e tomamos moitos “cafeses” en familia e con Sari nos sonhos pendentes de ser soñados.

Agora que se vai cumprir o seu cabodano, lembro que nun dos últimos ca-

Continúa na páxina 14

Actualidade Deberes

Ángel Alonso Prieto

Gústame pouco o término utilizado para lle dar nome ás tarefas escolares, despois do horario escolar. É un término cangado de rigor e obrigas: deberes!

Doutra banda, afastado como estou agora da docencia, non entraba nos meus cálculos de escritor ocasional tocar este tema. Foi o “deber da amizade” quen me levou a aceptar esta encarga.

Deberes? Imos aos poucos.

Devecería porque todos os nenos do mundo tivesen deberes escolares despois da escola, porque iso significaría que estarían libres de facer outros traballos moitísimo máis duros para subsistir.

Deberes. Onde?, como?, cando?, cales?, para quen? Son cuestións das que ineludiblemente hai que ter conta aínda que nun artigo non poidamos darlle resposta a todas. Son por outro lado preguntas pertinentes e nada retóricas.

Na miña práctica docente tiven alumnos que antes de vir pola mañá ao “cole”; xa andaban a recoller cartóns como parte dos deberes familiares implícitos na súa situación de graves carencias; poñamos que falo de Madrid. Outros madrugaban para aviar os seus irmáns pequenos mentres os seus pais bulían atarefados cos primeiros labo-

res inevitables das cortes e da facenda toda; poñamos que falo de Galicia.

Deberes? Que deberes?

Non teñen sentido se supoñen un incremento do traballo escolar, mais poden ser tarefas complementarias e non atafegantes, incluso entretidas. O fomento da lectura, con títulos ben seleccionados e con carácter de trans-

Primeiro o básico, non sexa que estea interpretando a Mozart e non saiba onde queda Austria.

versalidade é un filón para afianzar unha destreza básica e reforzar a comprensión, a expresión escrita, a creatividade en xeral. Ao tempo, os deberes poden ser un elo máis na cadea de implicación dos pais coa escola, co ritmo da aprendizaxe do neno, achegando datos de información dos seus avances ou dificultades antes de recibir os informes da avaliación trimestral.

Deberes? O debate non é o mesmo con alumnos en xornada continua ou partida, xa que o tempo dispoñible é diferente.

Como estamos a falar de tarefas para etapas de escolaridade obrigada é absolutamente necesario o “aprobado” (para entendermos) nas materias do currículo. Sen rexeitar as vantaxes das actividades extraescolares, deportivas, musicais, etc., hai que saber discernir entre o que para o futuro é imprescindible ou soamente ben acaído, “non vaia ser que cambiemos os ollos polo rabo”. Quero dicir que, tendo conta o principio de atención á diversidade, non podemos propoñer uns deberes para alumnos que non os precisan nin evitárllelos aos nenos que de non facelos poderían quedar despendurados do grupo, abocados ao fracaso escolar e máis tarde ao profesional. Polo tanto é algo que desde os centros e as titorías debería proxectarse cunha proposta máis flexible.

Das miñas lecturas da “Escola de Barbiana” lembro o caso dun neno que afrouxaba nos exercicios de educación física, en troques “agatuñaba” polas árbores coma un esquí. Pois ben, se agora unha nena ou neno son quen de adicar horas da tarde ao piano, ao xadrez, etc., non llelo impidamos sempre que as súas destrezas escolares básicas estean aseguradas, non sexa que estea interpretando a Mozart e non saiba atopar no mapa onde é que queda Austria. Dedúcese de todo isto a reivindicación da flexibilidade e propostas axeitadas respecto dos deberes desde a escola e a familia.

O exceso dos mesmos non beneficia a ninguén. Os nosos cativos e rapaces necesitan manter orientadamente ocupado o tempo libre, e se iso se fai desde a escola e a familia, moito mellor. Bastantes son os aparellos e enredos de consumo que os distraen, copan o seu tempo innecesariamente, e ata lles crean adicción.

Concluindo: deberes alegres, tarefas entretidas... E por que non? Rematar na casa o que na escola descoidaches. Os pais e mestres poderán perdoar os deberes; a vida non.

[É mestre. Actualmente traballa no Equipo de Coordinación Educativa da Rede de Escolas Infantís A Galiña Azul.]

Os deberes: Tempo perdido? Infancia estragada?

España é dos primeiros da UE en tempo de deberes e en abandono escolar. A intención é axudar á mellor educación... para que teñan máis oportunidades de éxito na vida. Pero algo non marcha. A miña vai ser unha opinión moi crítica, especialmente en Primaria.

Os deberes son o síntoma dun preocupante escolasticismo tradicional e rancio. Están ao servizo dun ensino superficial, mecánico ou de memoria, desconectado da utilidade, despersonalizado, sen sentido. Hoxe sabemos que na súa base bioquímica, aprender significa establecer novas e estables conexións neuronais; son emoción e motivación quen activa a curiosidade e o interese, o desexo de aprender; este é o motor da concentración, da atención, da memoria.

Sería bo pararse a botar contas do “horario laboral” dos nenos, que se prolonga na casa, fin de semana e vacacións. A maioría dos adultos non o soportarían. O resultado a escala individual maniféstase frecuentemente en ansiedade, estrés, tristeza, insomnio, dor de barriga, de cabeza, muscular, subida de temperatura, diarreas... e aprender a funcionar por medo a un “negativo” ou a suspender. Algunhas das modas actuais de diagnosticar a tantos nenos de TDAH (Trastorno

por Déficit de Atención con Hiperactividade) e facerlles tomar medicamentos para mantelos tranquilos ten moito que ver con estas xornadas e con estilos de vida pouco saudables. Conviría non esquecer que os nenos para medrar sans necesitan abundante tempo de libre disposición, no que tomar iniciativa, desenvolver afeccións,

Son emoción e motivación quen activa a curiosidade e o interese, o desexo de aprender

cultivar relacións persoais prazenteiras, xogar, ser nenos. Cando tomaremos en serio as necesidades da infancia?

Pero, ademais, moitas veces os deberes perturban a vida do conxunto da familia. No mellor dos casos supón estar pendente deles. Hai que dedicar tempo a axudar a facelos, se somos quen. A relación deixa de ser prazenteira e pasa a ser de presión, oposición e recriminación. Ou, quen pode, paga a terceiros. Os que non teñan este apoio quedan descolga-

dos, candidatos a un seguro fracaso. E diremos que é responsabilidade das familias!

Debemos cambiar o enfoque, de maneira que se centren no proceso e non no resultado, en interiorizar as aprendizaxes, comprendendo o seu valor e a súa utilidade e aplicacións; aprendendo a través da acción, de proxectos, do traballo en equipo; conectando coas emocións e os afectos. Isto levará tempo pero hai iniciativas que van nesa liña.

Se os deberes son útiles e necesarios para dar todo o programa, por qué non se prolonga, sinxelamente e para todos, a xornada escolar, liberando o resto do tempo dos nenos de obrigas e de interferencia a vida familiar?

Unha proposta: eliminar calquera traballo de deberes do que non sexamos capaces de xustificar o seu valor, o seu por que, o seu para que. E, se cómpre, substituílos por actividades que teñan un valor e sentido claros que poidamos explicar e xustificar. Deste xeito os nenos aprenderán e vivirán plenamente a súa infancia.

Versión completa en <http://irimegos.wordpress.com>

Pingas de Orballo

Pepe Chao Rego

Baldomero Iglesias Dobbarrio, Mero.

fés, en Xanceda, deixoume dito aquel seu desexo de poñer no Pedregal de Irimia “A ara de Prisciliano”. Conciliamos vontades Xabi, Rubén, Alfonso, Valdi e moita máis xente: alí está, sen desdicir do contorno, serve de altar para –todos os anos– convocar á afirmación e dignidade. Que menos!

Debo dicirche, Pepe, que non fun bo aprendiz na lección do perdón. Non fun quen de soltar a pesada carga. Non fun, polo tanto, seguidor fiel coma ti, que fuches honesto e tamén co teu credo, fiel a nós, a todo o Pobo, aos que sentimos nesa mesma dor que nos fai Nación e que nos conxuga humanos. Amigo

**Foi fiel e crente
na fe do amor
e da esperanza**

absoluto que me ensinaches a difícil lección de que –no amor– o máis importante é amar, darse aínda antes de querer ser amado, antes de querer nada a cambio. Amar é sempre a fondo perdido. Mais, na súa contrapartida trae consigo o perdón. E aí –pobre de min, non dou aprendido, Pepe. Tenteino moitas veces e quedei coa sensación de parecer parvo. Díoime, aínda hoxe, de non ser quen de xustificarme nin a min mesmo, de esquecer ou purgarme silandeiro, de amnistiar a quen ata aquí nos trouxo, nesta desnaturalización e total derrota, nesta tristura! Supoño que entenderás e abondarás, agora desde os eidos da nostalxia, coa comprensión que sempre tiveches, xa me sabes impenitente e anárquico nesta miña rebeldía. Prefiro pensar que algún día chegaremos a ser donos de nós e do Noso, desde a esperanza que ti sementaches. Nós temos a razón: eles, só a forza. Abusan dela cruelmente!

**A música: ferramenta
de cambio social**

**Deputación
DA CORUÑA**

EDITA: Asociación A. IRIMIA

MESA DE REDACCIÓN: Daniel López Munoz, Luís Gómez Aldegunde, Pedro Pedrouzo Devesa, Rubén Rivas Vidal, Lidia Campos Chan, Manolo G. Turnes, Lines Salgado Iglesias, José Antonio Martínez. Tlf. 986 10 49 45.

COLABORADORES: Victorino Pérez Prieto, Manolo Regal, Alfonso Blanco Torrado, Xosé Lois Vilar, Marta Sopena, Tareixa Ledo Regal, Clodio González Pérez, Xabier Blanco, Valentina Formoso Gosende, Antonio Pinto Antón, Carmen Soto, Rubén Aramburu, Marisa Vidal, Xan Guillén, Christina Moreira, Carlos Vázquez G., Teresa Souto Loira, Josecho de la Torre Culler, Lucía Santiago Díaz, Baldomero Iglesias Dobbarrio (Mero), Lois Ferradás, Xaquín Campo Freire, Nieves Espiñeira Medin, Francisco Almuíña, Alfonso Mascuñana, Antón Laxe, Ramón Díaz Raña, Olga Álvarez, Engracia Vidal Estévez, Manuel Arca e J.M. Barca López.

CORRECCIÓN LINGÜÍSTICA: Lidia Campos Chan, Luís Aldegunde.

RECEPCIÓN DE ARTIGOS E COLABORACIÓNS EN: revistairimia@asociacion-irimia.org

SUBSCRICIÓN: Apdo. 296 – 15704 Santiago de Compostela. Telf.: 615 464 095 / subscripcións@asociacion-irimia.org

Ordinaria: 30 Euros, de Apoio: 45 Euros. Cota de socio: 3 Euros.

PARA ASUNTOS DA ASOCIACIÓN NON RELACIONADOS COA REVISTA: asociacion-irimia@asociacion-irimia.org

CONTA: ABANCA ES63 2080 0349 8530 4000 5822 - Urbana, nº 8 - Santiago

DEPÓSITO LEGAL: C-1417-81 **TIRADA:** 650 exemplares

ISSN: 2172-9182

IMPRIME: TÓRCULO Artes Gráficas

DESEÑO E MAQUETACIÓN: TallerDD (Ninfa, Riveiro, Martínez)

DISTRIBÚE: IMPACTA

EDICIÓN ELECTRÓNICA: <http://asociacion-irimia.org/revista.xhtml>

Boa Nova

O crucificaron por non querer ser rei

O relato de Lucas da crucifixión de Xesús é o elixido na liturxia para a celebración da festividade de Cristo Rei. A idea de Pío XI, cando en 1925 instituíu a festividade (Encíclica *Quas primas*), era exaltar o poder divino fronte a calquera poder humano e deste modo compensar a perda de centralidade e influencia que a igrexa institucional estaba a experimentar ter na aqueles tempos.

Quizais hoxe resúltenos difícil conxugar a imaxe de poder dun rei absoluto coa imaxe de Xesús crucificado. De feito, nos relatos evanxélicos o que se mostra non é a exaltación, senón a degradación do Mestre. Os insultos e a provocación da xente que presenciaba a crucifixión, así coma as burlas dos soldados deseñan unha escenografía cruel que parece confirmar o fracaso de Xesús e o triunfo orgulloso do mal.

Xesús non quixo ser rei, por iso e os seus inimigos tiveron que mentir para poder acusalo de tal pretensión. Toda a súa vida o Mestre confrontou e denunciou as dinámicas perversas do poder e proclamou que Deus non estaba disposto a xogar a ese xogo, senón que o seu poder era a bondade e o perdón, que non quería dominar senón amar e compartir a mesa cos seus fillos e fillas. Pero este anuncio deixaba sen fundamentos calquera xustificación relixiosa do poder xerárquico e absoluto e por iso as elites relixiosas e políticas do seu tempo necesitaban facelo calar e sobre todo necesitaban demostrar o absurdo da súa mensaxe para poder xustificar o seu actuar perverso. Isto dá que pensar...

Carme Soto

**DOMINGO 20 DE NOVIEMBRE.
FESTA DE XESÚS CRISTO REI DO
UNIVERSO**

A PALABRA. Lc 23, 35-43-38

Naquel tempo, os xefes moqueábanse de Xesús, dicindo: «A outros salvounos. Pois que se salve agora el, se é o Mesías de Deus, o Elixido.» Tamén os soldados se burlaban del, e achegándose ofrecíanlle vinagre, dicindo: «Se ti es o rei dos xudeus, sálvate a ti mesmo.» E había un letreiro enriba del: «Este é o rei dos xudeus». Un dos bandidos que estaban crucificados, insultábo tamén: «Non es ti o Mesías? Pois sálvate ti e sálvanos a nós.» Mais contestoulle o outro, reprendéndoo: «Seica non temes a Deus, ti que sofres a mesma mais este non fixo mal ningún.» E dicíalle: «Xesús, lémbrete de min cando volvas como rei.» Xesús respondeulle: «Asegúroche que hoxe estarás comigo no paraíso.»

Dicía Lenaers, un teólogo moi, moi recomendable, que se na hora da nosa morte nos desen a escoller entre ser felices durante toda a eternidade ou que a Terra for a comunidade humana liberada coa que Deus soña, que escolleríamos? Pensádeo un momento... se a vosa resposta, como a miña, como a súa, é que a felicidade da humanidade é máis importante que a propia felicidade, entón resulta que o principal non é o máis alá, paraíso, ceo ou como queiramos chamalo, senón o aquí e agora. Poderá haber ou non unha vida despois desta vida, e se a hai, bendita sexa, pero a nosa tarefa é traballar para que as persoas teñan dignidade humana.

A nosa preocupación fundamental como Igrexa non debe ser que facemos coas cinzas dos mortos senón que facemos polos nosos irmáns refuxiados, polos nosos irmáns que morren de fame, polos nosos irmáns que sofren as guerras, a violencia, os abusos de todo tipo.

Non podemos crer nun Deus Pai-Nai, nun Deus-Amor e non coidar a Terra que é a nosa casa e a humanidade que é a nosa familia.

Olga Álvarez

Falando da lingua Xa presta abeirarse...

Lidia e Valentina

Este ano habemos de saber se é certo aquilo de “outono quente, trae o demo no ventre” porque, como oímos nestes días pola rúa, parece que vimos de pasar o “verono”..

Así e todo, este tempo deulle a vida ás hortas, que permitiu que non se estragase a produción que aínda quedaba do verán e mais todos os froitos riquísimos deste tempo, as cabazas, as verzas do país, as navizas..., e xa sen falar de castañas, noces, laranxas e mazás deste tempo: as da reste –pequenas e coloradas–, as romanas –grandes, duras e riscadas en tons encarnados–, as rabiosas –para facer sidra, ácidas coma rabo de gato!–... E que nos dices das xudías de santa Marta, tenriñas e doces coma o mel? Para lamber os dedos! Fáisenos a boca auga... A horta en outono mantén o seu dono...

O caso é que cando estamos a encher estas liñas, parece que xa virou o tempo, para o seu, claro, para o tempo de outono, e vennos á cabeza unha expresión da que sempre botaba man Aurora da Cachona, cando a collía o frío, que ela dicía que tiña ir sempre moi abrigada, que lle facía falta unha

zamarra que a abeirase ben, que ela era moi **friorenta**...! E as mans sempre as tiña que levar moi tapadiñas, que non había inverno que non lle saísen unhas frieiras que lle proían e lle doían que tiñan o demo... Évos ben certo..., se a un lle entra o frío no corpo, se o colle o frío, moi malo vos é de o botar fóra, moi malo vos é de quecer... Se se dá en bater os dentes, en bater o queixo, en bater o barbelo, diredes outros, en berbelear, como din os zamoranos que falan galego!, xa non hai maneira de parar... Contaba ela cantas veces ten chegado á casa naqueles tempos atarecada..., estanguécidos teredes chegado outros, e tamén haberá quen chegase arrecido...

Xa con máis caloríña, arrimadas a unha lareira unhas veces, a unha boa cociña de ferro outras, deixámosvos esta cantiga...

Miña nai, dóeme a barriga.

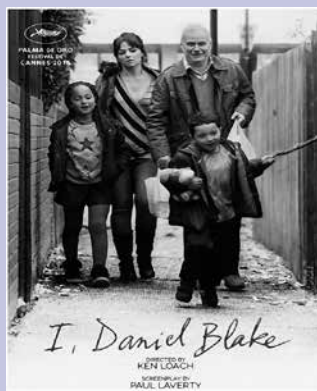
Miña filla, confesión!

As castañas que comiches
de que castiñeiro son?

O Fachineiro do cine

I, Daniel Blake

“A ti gústache o cine ou as películas americanas?” Non sei de quen é a frase, que xa teño traído a este fachineiro nalgũa ocasión, porque certamente son cousas distintas. E esta vez é para recomendar *I, Daniel Blake*, a película gañadora da Palma de Ouro en Cannes, do director británico Ken Loach. Agora que estamos en hora punta de anuncios de colonias e demais regalos de nadal, este filme abre o foco para amosar os que están xa non na marxe, senón na desesperación que provoca o inxusto sistema no que vivimos. Loach e cine social son sinónimos: *Ladybird*, *Ladybird*, *Chovendo pedras*, *Sweet Sixteen*, *A cuadrilla*, *Terra e liberdade*... son só unha pequena mostra do

traballo dun home que case sempre pon a súa cámara a carón dos vencidos pola historia. Desta feita, as angueiras dos protagonistas -desherdados polo estado, caídos pola fenda dixital, e afastados ata das migallas da trituradora capitalista- vémolos máis próximo, porque son os e as que entre nós se incorporaron á cola do comedor social e do banco de alimentos. A película hai que vela; aínda que un saia co corazón encollido. O ministro de traballo e pensións dos conservadores no Parlamento inglés dixo que a película era “monstruosamente inxusta”. Sen vela. A ver con quen coincide o criterio dos lectores e lectoras irimegas.

A.Q.